

ALEXANDROVI HORÁKOVI

Bratislava 18. marca 1948

Dôstojný pane!

Dakujem Vám za správu o pomeroch v Spolku sv. Vojtecha. Chcem Vás ubezpečiť, že Vás ako aj všetkých, ktorí sa budú usilovať zladit' záujmy náboženské a prácu na poli náboženskom so záujmami štátnymi a spoločenskými, budeme podporovať všemožným spôsobom. Neprekvapuje ma Vaša pripomienka, že nie je najlepšia dôvera v týchto veciach nateraz. Od Vás a od ľudí Vášho zmýšľania čakáme, že odstránia rezervovanosť voči novým prúdom, ktoré teraz určujú aj u nás spoločenský vývoj. Neobávajte sa, že by voľnosť náboženského prejavu, sloboda presvedčenia alebo aj hodnoty, ako je napríklad svätovojtešský majetok, boli akýmkoľvek spôsobom ohrozené. Garanciu v tomto smere nemôžeme dať v tomto momente inú, než je náš prísľub a než je napr. tá okolnosť, že pri tej prevratnej trme-vrme vo februári mali sme čas myslieť na také riešenie, aké sme uskutočnili. Ostatne chceme, aby v Ústrednom akčnom výbore Národného frontu bol i zástupca Sv. Vojtecha ako kultúrnej organizácie. V tejto veci sa ešte na Vás obráti tajomník akčného výboru. Vyjdite mu v ústrety; myslím, že by bolo vhodné, keby správa Sv. Vojtecha Vás určila za svojho zástupcu. Budete môcť nazrieť do politickej kuchyne bližšie a zasiahnuť v otázkach, v ktorých podľa Vášho názoru je zásah potrebný.

Aby išlo všetko tak, ako si to aj Vy predstavujete, je potrebný však prerod i vo vedúcich vrstvách nášho katolicizmu. Sám hovoríte, že sú potrebné mnohé korektúry v zmýšľaní nášho — najmä vysokého — kléru. Dbajte na to Vy ako aj ostatní, aby katolicizmus nestal sa skrýšou nášmu štátu i spoločenským úsiliam nepriateľských a porazeneckých ideológií. Počúvam, že Katolícke noviny ako o autoritu opierajú sa o kardinála Innitzera. Keď tí páni vedia byť

Iahostajní k tomu, že Innitzer bol ideologickým kvartermachrom nacizmu v Rakúsku, potrebné by bolo, aby rozhodovalo aspoň trochu národnej hrdošti pri určovaní ich vzťahu k nemu. Lebo veď Innitzerova činnosť je tak trochu iniciálkou nášho národného i štátneho poniženia.

Máte čo robiť, dôstojný pane, ale chcem to povedať, že máte peknú a záslužnú prácu pred sebou. Neofutoval som doteraz ani raz miernosť a opatrnosť, s akou som radil na všetky tieto veci ísť a najmenej futujem teraz, keď i vo Vašom liste čítam, že u väčšiny katolíckych inteligentov, duchovných i laikov, je badateľná náklonnosť hľadať cesty zblíženia medzi socializmom a katolicizmom, resp. kresťanstvom. Nebude totiž záslužnejšie dielo tak z hľadiska katolíckeho a kresťanského vôbec ako ani z hľadiska socialistického, než keď sa podarí vytvoriť pevnú platformu, na ktorej bezpečne a v dôvere budú stáť prívrženci jedného i druhého myšlienkového sveta. My v našich počínaniach nič neurobíme, čo by znemožňovalo alebo čo len sťažovalo vytvorenie takejto platformy. Ide však o toto: Socialistickým snaženiam nepriateľské úsilie vo svete hľadajú oporu v katolicizme. Ja v počínaní ostrihomského kardinála nevidím extravaganciu maďarského cirkevného veľmoža, ale čosi organickejšie s vplyvmi uplatňujúcimi sa pri Vatikáne. Uvedomujme si pospolu neprestajne tieto súvislosti a prosím Vás, aby ste i Vy nástojili na tom, že kríž Vašej cirkvi nemá byť prepožičaný pre zápasy proti nám, proti socializmu, proti Sovietskemu zväzu, za ktorými stoja interesy fakticky i prakticky nič spoločné nemajúce ani s katolicizmom ani s kresťanstvom.

Nuž, tak veľa zdraru Vašej práci Vám praje a správy od Vás čaká

Váš
L. Novomeský

Alexander Horák (charakt. pozri v I. zv. str. 167) sa 13. III. úprimne poďakoval „za dôveru, ktorou ma počtilo na Váš návrh Povereníctvo vnútra tým, že ma menovalo ako dozorcú nad všetkými podnik-

mi Spolku sv. Vojtecha“. O. i. oznamuje, že 11. III. 1948 sa ujal funkcie. Už pred jeho menovaním sa ustanovil akčný výbor na čele s robotníkmi-komunistami. Poverenictvo priemyslu vymenovalo národného správcu kníhtlačiarne SSV tiež 11. III. S týmito novými funkcionármi sa dohodovoril „o svornej spolupráci za blaho robotníctva, zamestnanectva a členstva SSV. V snahách ľudovodemokratických ma budú menované orgány podporovať, hoci neskoršie, vidí sa mi, budú zbytočné. Najmä národná správa kníhtlačiarne nebude potrebná. Veď SSV nie je súkromný, ale verejný podnik. Jeho majiteľom je 200 000 členov, zväčša roľníkov a robotníkov. Majetok Spolku nevznikol tak ako iné cirkevné majetky, darom feudálnych pánov, ale bol naskladaný širokými vrstvami drobného pracujúceho ľudu. Má slúžiť teda kolektívu svojho členstva šírením mravno-náboženskej výchovy.“

Ďalej informuje o svojom prejave na schôdzi správneho výboru SSV. Snažil sa v ňom „zmierniť ostrie zásahu“ a zabezpečiť si dôveru. lebo sa dozvedel, že biskupi budú aj proti miernemu zásahu voči SSV protestovať. Sľubuje, že sa bude usilovať svoju úlohu splniť „k úplnej spokojnosti“ poverenika i štátnej vrchnosti vôbec. Aby však mohol plniť poslanie, potrebuje všetky doterajšie časopisy SSV. Hovorí o svojich plánoch s nimi:

„Z Pútnika cyrilometodejského, ktorého redakciu sám prevezmem po svojom formálnom presídlení z Maďarska, chcem urobiť časopis hodný jeho názvu. Bude hlásateľom slovansko-cyrilometodejskej myšlienky so sociálnym ľudovodemokratickým zameraním pre drobný pracujúci ľud. Už som vstúpil do styku s redaktormi Novej práce a Plameňa a prerokovali sme nové smernice, podľa ktorých by sa mali riadiť. Pri Plameni sa už vezme do ohľadu kritika, ktorú uverejnilo Nové slovo. Redaktor Valér Vnuk mi sľúbil, že si bude v časopise viac všímať slovanskú kultúru, nové sociálne výdobytky a hospodársku výstavbu nášho štátu. Redaktor Novej práce mi sľúbil, že už do nasledujúceho čísla chystá článok o sovietskom filme a články zodpovedajúce časovým myšlienkovým prúdom. Na redakciu Duchovného pastiera som ešte nemal možnosť vplývať, ale myslím, proti tomu je najmenej námietok.“

Potrebuje si vytvoriť káder spolupracovníkov. Najviac nej porozumenia nachádza u správcu Jána Pöstényiho. O svojej práci a o ťažkostiach bude poverenika pravidelne informovať s prosbou o pomoc pri ich prekonávaní. „Aby sa mi darilo v uplatňovaní ľudovodemokratických a slovanských myšlienok v katolíckom tábore, musím mu vedieť ukázať aj výsledky na poli ochrany

kresťanskej kultúry.“ Len tak sa mu podarí „vybudovať obapolnú dôveru, ktorá je nateraz, žiaľ, nie najlepšia“.

Ubezpečuje povereníka, že medzi katolíckymi inteligentmi (duchovnými i laikmi) je „veľká náklonnosť hľadať cesty zblíženia. Sú jednotní v tom, že medzi socializmom a kresťanstvom je veľa styčných bodov. Uznávajú, že sa musí veľa korigovať v zmýšľaní nášho, najmä vyššieho kléru... Katolícki inteligenti sú vo veľkej čiasťke progresívni. Čo ich ešte zdržuje v akejsi rezervovanosti voči novým prúdom, je obava o viero- a mravoučné zásady, ktoré vidia ohrozené. Tieto musia byť rešpektované. Kresťanská náuka viery a mravov musí mať úplnú voľnosť prejavu. Štátne úrady musia byť v posudzovaní ateizmu a kresťanstva aspoň neutrálne. Sloboda presvedčenia musí byť ponechaná a chránená. Nezbadal som, že by konfiškácia cirkevných veľkostatkov bola prijímaná s rozhorčením. Považujú to ostatne za predmet dohody medzi štátnou vrchnosťou a Vatikánom. Bolo by považované za veľkú nespravodlivosť, keby sa siahalo na hodnoty, ktoré vznikli z dobrovoľných darov a obetí veriacich. Spolok sv. Vojtecha je príkladom takýchto.

Pri riešení otázky farských majetkov, ktoré slúžia výžive duchovných, by bolo treba mať pred očami sociálne postavenie a rovnosť duchovných. Tu by zásah štátnych vrchností mal smerovať na vyrovnanie krikľavých rozdielov medzi príjmami na ‚bohatých‘ a ‚chudobných‘ farách...“

Ako vážne myslel Novomeský svoje sľuby voči SSV, vidieť napr. z listu Povereníctvu priemyslu a obchodu 24. IV. 1948:

„Súhlasím s názorom tamojšieho Povereníctva, ktoré by bolo ochotné národnú správu v podnikoch Spolku svätého Vojtecha zrušiť a navrhujem žiadosť SSV z 31. marca 1948 vyhovieť, podpieraajúc svoj návrh o skutočnosti a materiál, ktorý som cestou svojho úradu o SSV a jeho ráze, charaktere a terajšej činnosti získal.

Tento materiál je zaprotokolovaný... pod číslom tohto listu... Pozostáva z výročných správ SSV za roky 1946 a 1947, ktoré obsahujú okrem popisu činnosti aj podrobnú bilanciu SSV, správy o členovskej istine SSV (z r. 1944), vydavateľský program SSV a najmä záruky o zmenách v zameraní celej činnosti, pre ktoré považujem zo stanoviska kultúrno-politického za výhodné národnú správu uvedených podnikov zrušiť.“